

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Серія: Педагогіка і психологія

№ 60 • 2019 р.

Вінниця

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія
№ 60 • 2019 р.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського від 16 грудня 2019 р. (протокол № 5)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Коломієць А. М. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, проректор з наукової роботи; доктор педагогічних наук, професор (головний редактор).

Шахов В. І. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, професор кафедри психології і соціальної роботи; доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор).

Акімова О. В. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри педагогіки і професійної освіти; доктор педагогічних наук, професор (заст. відповід. редактора).

Галузяк В. М. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, професор кафедри педагогіки і професійної освіти; кандидат психологічних наук, доцент (відповідальний секретар).

Лазаренко Н. І. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, ректор; кандидат педагогічних наук, професор.

Гуревич Р. С. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології і підготовки фахівців вищої кваліфікації; доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України.

Гусак П. М. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, завідувач кафедри соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи; доктор педагогічних наук, професор.

Мазур Пьотр – Вища Державна Професійна Школа м. Хелм, завідувач кафедри педагогіки, доктор габілітований, професор (Польща).

Паламарчук О. М. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри психології і соціальної роботи; доктор психологічних наук, професор.

Гурал-Пулрале Йоланта – Старопольська школа вища в м. Кельце, проректор з міжнародних зв'язків; доктор габілітований, професор надзвичайний (Польща).

Шпортун О. М. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, доцент кафедри психології і соціальної роботи; доктор психологічних наук, доцент.

Шурек-Борута Аліна – Університет Шльонський у Катовіце, керівник закладу суспільної педагогіки та міжнародної освіти; доктор габілітований, професор (Польща).

Коломієць Д. І. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, професор кафедри технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності; кандидат педагогічних наук, доцент.

Громов Є. В. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, старший викладач кафедри педагогіки і професійної освіти; кандидат педагогічних наук, доцент.

Літературний редактор: В.В. Богатько
Комп'ютерна верстка: Н.Р. Опушко

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. – 2019. – Випуск 60. – 185 с.

У збірнику вміщені наукові статті з актуальних проблем сучасної педагогіки та психології, в яких розкриваються питання дидактики, теорії і методики виховання, професійної освіти, соціальної педагогіки, порівняльної педагогіки, історії педагогіки, педагогічної психології.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 8412 видане Міністерством юстиції України 06.02.2004 р.

Збірник є науковим фаховим виданням (затверджено наказом МОН України № 1222 від 07.10.2016 р.)

ЗМІСТ

ДИДАКТИКА

О. В. БАЛАНЮК. ІНТЕРАКЦІЯ В ВІРТУАЛЬНОМУ СВІТІ.....	9
О. В. ВОЛОШИНА, А. О. БЕЛЬДІЙ. КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРОФІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН.....	13
Н. В. ЗАРІЧАНСЬКА. ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	18
А. І. ПОДУФАЛОВ. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ РОЗУМОВОЇ ПРАЦІ ЯК ФАКТОР ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	23

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

О. В. АКІМОВА, М. В. КОНДРАТОВА. СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ У СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	29
О. П. ПОЛЩУК. ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ: ПРОВІДНІ ДОМІНАНТИ ПРОЦЕСУ.....	33
М. Д. ПРИЩАК. УЧИТИСЯ БУТИ ВІЛЬНИМ: СУБ'ЄКТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК МЕТА ОСВІТИ.....	38

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

О. М. ГОМОНЮК, В. Л. ХІМІЧ. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	45
Є. В. ГРОМОВ, А. М. КОЛОМІЄЦЬ, Д. І. КОЛОМІЄЦЬ. ФОРМИ Й МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ НАУКОВОЇ ПУБЛІКАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ПРОДУКТИВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	50
С. В. ГУМЕНЮК. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ.....	55
К. Є. ДРОЗДОВА-КУЧЕРУК. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ.....	60
Л. Л. КОНОШЕВСЬКИЙ, Н. Л. ЧЕРЧИК. ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФЕЛЬДШЕРІВ У МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ.....	65
А. І. КУЧАЙ. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	70
М. І. ЛЕВКО. ЗНАЧЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	74
Н. ОЛІЙНИК. ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	78
Н. Р. ОПУШКО, Л. Е. ГАБРІЙЧУК. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПЕДАГОГІЧНОГО ЦИКЛУ.....	84

Сучасні педагоги називають критерії для оцінки ефективності методу тренінгу, зокрема: набуття знань; зміна установок; розв'язання проблем; розвиток навиків міжособистісного спілкування; позитивне сприйняття (прийняття) методу учасниками; забезпечення потрібної тривалості тренінгу [4].

Зважаючи на переваги цього методу, разом з викладачем політології був проведений тренінг «Іманіпуляційних політичних технологій у формування політичної культури молоді».

Використання вправ «Інформаційний бій» та «Година питань» забезпечило розкриття особистісного потенціалу кожного майбутнього офіцера рефлексією над політичними проблемами, формування системи політичних переконань, що, загалом, стимулювало усі компоненти політичної культури. Унаслідок комплексної реалізації обґрунтованих нами педагогічних умов забезпечено одержання очікуваних результатів щодо формування політичної культури майбутніх офіцерів.

Висновки. Охоплення курсантів навчальною особистісно-орієнтованою діяльністю шляхом застосування новітніх освітніх технологій: інтерактивні, проектного навчання, тренінгові, інформаційні задля розвитку навичок толерантного міжособистісного спілкування, продуктивної взаємодії і формування навичок конструктивної критики сприяло формуванню політичної культури майбутніх офіцерів у військових навчальних закладах, удосконаленню їх особистісних рис, зокрема, це: толерантність, уважність, відповідальність, самодисципліна.

Література

1. Гітун Н. І. Використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки фахівців соціальної роботи Луцькому інституті розвитку людини Університету «Україна» [Електронний ресурс] / Гітун Н. І., Закусило О. // Збірник «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами». – 2012. № 9(11). – Файл доступу: <http://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/a1eddfc152cd7e44d61d3740eb824dab.PDF>
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов; Ленингр. гос. ун-т. – Л.: ЛГУ, 1985. – 166 с.
3. Левко М. І. Формування політичної культури майбутніх офіцерів у фаховій підготовці в умовах вищих військових навчальних закладів [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Левко Мар'яна Іванівна ; ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника". – Івано-Франківськ, 2018. – 20 с.
4. Марусева И. В. Современная педагогика (с элементами педагогической психологии) учебное пособие для [Электронный ресурс] / Марусева И.В.— Саратов: Вузовское образование, 2016.— 418 с.— Режим доступа: <http://www.iprbookshop.ru/39001.html>.

References

1. Hitun N. I. Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia v protsesi pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi roboty Luts'komu instytutu rozvytku liudyny Universytetu «Ukraina» [Elektronnyi resurs] / Hitun N. I., Zakusylo O. Yu. // Zбірник «Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy». – 2012. # 9(11). – Rezhym dostupu: <http://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/a1eddfc152cd7e44d61d3740eb824dab.PDF>
2. Emel'yanov Yu.N. Aktivnoe social'no-psihologicheskoe obuchenie / Yu.N. Emel'yanov; Leningr. gos. un-t. – L.: LGU, 1985. – 166 s.
3. Levko M. I. Formuvannia politychnoi kultury maibutnikh ofitseriv u fakhovii pidhotovtsi v umovakh vys'chovykh navchalnykh zakladiv [Tekst] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Levko Mariana Ivanivna ; "Prykarpat. nats. un-t im. Vasylia Stefanyka". – Ivano-Frankivsk, 2018. – 20 s.
4. Maruseva I. V. Sovremennaya pedagogika (s elementami pedagogicheskoi psikhologii) uchebnoe posobie dlya [Elektronnyj resurs] / Maruseva I.V.— Saratov: Vuzovskoe obrazovanie, 2016.— 418 s.— Rezhym dostupa: <http://www.iprbookshop.ru/39001.html>.

УДК: 378.12.0142

DOI 10.31652/2415-7872-2019-60-78-83

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Н. Олійник

oilnyk@vpu.edu.ua

У статті розкрито сутність інноваційної культури як складової загальної культури особистості, підтверджено її значення в розвитку інноваційної діяльності майбутнього аграрія. Розкрито інноваційної культури здійснений на основі визначення інноваційності особистості в контексті структурно-професійно-освітнього контекста. Визначено основні завдання інноваційної культури в системі інноваційної діяльності.

тнього фахівця аграрної галузі. Розкрито інноваційну культуру за допомогою низки ключових понять: «зацікавлений інтелект», «інноваційна діяльність», «інноваційна особистість», «інноваційні цінності», «розвиток цінної особистості». і. Схарактеризовано професійні й особистісні якості, якими має володіти майбутній фахівець, якому властива розвинена інноваційна культура. Схарактеризовано основні структурні компоненти цінної культури, визначено їх роль у професійному становленні фахівця-аграрія.

Ключові слова: інновація, культура, інноваційна спрямованість, інноваційна культура, інноваційна діяльність, цінне мислення.

INNOVATIVE CULTURE OF FUTURE FARMERS IN THE CONTEXT OF MODERN PSYCHO-PEDAGOGICAL STUDIES

N. Oliinyk

In the article the essence of innovative culture as a component of General culture of a person and confirmed its importance in the development of innovative activities of future farmers. The purpose of this article is to carry out theoretical analysis and justification of the concept of "innovation culture future farmers", in the context of psycho-pedagogical research. Consideration of the culture of innovation carried out based on the definition of innovativeness of personality in the psychological, structural and professional and educational contexts. The main tasks of innovative culture in system of innovative activity of the future specialist of the agricultural industry. A leading component of the innovative intellect of the individual is the mechanism of innovative thinking. The mechanism of innovative thinking includes at least two dialectically related stages of activity taking place in the innovative thinking of the individual. The first is characterized by the movement of thought in the creation and cognition of the meaning of the new knowledge (for the subject of cognition) in the process of internal reflection. The second step is the process of objectifying and putting the new knowledge into practice.

Uncovered a culture of innovation with a number of key concepts: "innovation intelligence", "innovation", "innovative personality", "innovative value", "development of innovative personality". Characterized by professional and personal qualities that should be possessed by the future landowner, which is characterized by well-developed innovation culture. The main structural components of innovative culture, determined their role in the professional formation of a specialist of the landowner. Analyzing the concept of innovation culture of a future landowner, there are the following problems of innovative activity in system of innovation: to identify abilities, talents, development and realization of creative potential of future specialist of the landowner; stimulation of intellectual and creative activity for achieving certain goals through the use of innovative ideas; the intensification and optimization of innovative processes in the production process; the formation and introduction of innovative technologies; the use of democratic style of communication; the elimination of barriers for innovative activities; and creation of a new image of specialist of the agricultural sector.

Keywords: innovation, culture, innovative orientation, innovative culture, innovative activity, innovative thinking.

В Україні сьогодні відбуваються глибокі соціальні, духовні й економічні зрушення, які вимагають реформування системи аграрної освіти. Модернізація сучасної національної системи освіти в контексті підвищених вимог потребує глибокого реформування її структури та змісту. Одним із ключових моментів реформування аграрної системи освіти, на нашу думку, є вивчення сутності та особливостей здійснення інноваційної діяльності майбутніх аграріїв, структурним елементом якої виступає інноваційна культура.

Аналіз наукових досліджень і публікацій показав, що феномен інноваційної культури як складової загальної культури вивчали В. Буйко, Б. Лісін, А. Ніколаєв. Формуванню інноваційної культури як частини загальної культури присвячені роботи Е. Афанасьєва і Л. Борисова, В. Віненко, В. Вороніна, В. Нестеренко, О. Ордіної, А. Поскрякова, Л. Сластьоніна, С. Щукіної та ін. Чинники здійснення інновацій в освіті та різні аспекти інноваційної культури особистості як складової загальної культури та умови її розвитку розглядаються у працях О. Амацьєвої, В. Войтко, Н. Гавриш, І. Єрмакова, А. Кальянова, В. Кременя, М. Миленкової, В. Носкова, А. Поскрякова, Ю. Ситник та ін. Закони і принципи інноваційних педагогічних процесів, що розкриті у працях В. Беґея, Ю. Васильєва, І. Дичківської, В. Маслова та ін., в значній мірі відтворюють конкретно-історичну ситуацію розвитку сучасної освіти, зумовлюють перманентність і динамічність процесів створення, впровадження, поширення педагогічних інновацій на розвиток, а також постійне оновлення психолого-педагогічної теорії і практики.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз та обґрунтування поняття «інноваційна культура майбутніх аграріїв» в контексті психолого-педагогічних досліджень.

Сучасна праця фахівця аграрної галузі вимагає від особистості нових професійних компетенцій, економії зусиль і часу не тільки на їх усвідомлення, а й на опанування та впровадження в виробничу практику, а це вимагає змін у змісті й технологіях професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі, в організації післядипломної освіти фахівців-аграріїв з урахуванням необхідності розвитку в них відповідного рівня інноваційної культури засобами педагогічної інноватики, оскільки ХХІ століття – ера інтенсивного накопичення нових знань і способів пізнання. Фахівець ХХІ століття – це висококваліфікована інноваційна особистість, яка здатна до творення, впровадження та використання наукових інновацій, спроможна вирішувати проблеми нестандартним шляхом і діяти самостійно, ініціативно, брати на себе

відповідальність за власні дії та рішення. Здатність до інновації стала умовою орієнтації людини в швидкозмінних і швидкоплинних світових процесах, умовою не тільки адаптації до них, а й власної життєтворчості.

Тому майбутній фахівець аграрної галузі, який хоче відповідати вимогам сьогодення, повинен усвідомити необхідність знань теорії інновацій та інноваційних процесів в освіті. Теорія інновацій як наукова проблема має розгалужені філософські, економічні, соціологічні, культурологічні, педагогічні, психологічні та інші виміри.

У сучасній теорії педагогіки важливими є й принципи інноваційності, до яких Л. Даниленко відносить: принцип організованої інноваційної зміни станів освіти; принцип переходу від стихійних механізмів перебігу інноваційних процесів до свідомо керованих; принцип інформаційної, матеріально-технічної, кадрової забезпеченості реалізації основних етапів інноваційних освітніх процесів; принцип прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі; принцип посилення стійкості інноваційних процесів; принцип прискорення розвитку інноваційних процесів у системі освіти; принцип підтримки інноваційної ініціативи, творчості, самодіяльності і самостійності об'єктів управління [3].

Привертаючи увагу до особистісних, суб'єктивних чинників інновацій в аграрній освіті доречно розглянути визначення інноваційності особистості в психологічному, структурно-професійному й освітньому контекстах. У психологічному контексті інноваційність розуміється як складова професійної, інноваційної та психологічної культури, цілісна характеристика особистості, що включає здатність усвідомлювати цінності інноваційної культури як суб'єктивний досвід, фахову готовність сприймати і застосовувати інновації, психологічну готовність до інноваційної діяльності. У структурно-професійному контексті інноваційність особистості можна уявити як систему, яка функціонує на трьох рівнях (мотиваційному, цільовому, інструментальному) і складається з професійних знань, умінь, навичок, цінностей і засобів особистісного розвитку, що забезпечують інноваційний спосіб діяльності та ціннісне відношення до неї. В освітньому контексті інноваційність визначають як особливий досвід: професійна майстерність, сукупність професійних дій, що спрямована на оновлення системи освіти і передбачає не тільки цілеспрямовану трудову діяльність, яка орієнтована на зміну й розвиток освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нових знання аграрного напрямку, формування якісно іншої виробничої практики, але ще й вивчення, усвідомлення й подальше розповсюдження передового наукового досвіду, творення та використання інновацій для розвитку сільського господарства.

На думку А. Гріцанова, «інноваційна культура – це історично складена усталена система норм, правил і способів впровадження нововведень у різні сфери життя суспільства, характерна для даної соціокультурної спільності» [3, с. 376]. Це визначення є досить ґрунтовним, але в ньому не враховані процес і результат впровадження нововведень. Основною метою інновацій в аграрній сфері є забезпечення економічності та екологічності сільськогосподарського виробництва.

Інноватика на сучасному етапі розвитку аграрної освіти та суспільства здобула особливого значення оскільки створює умови для нарощування нового наукового знання, стала однією з вимог виробничої практики, тому що зумовлює формування особистісної інноваційності аграріїв. Долаючи власний кризовий стан, перетворюючи зміст аграрної освіти, форми і способи організації, створюючи принципово нові технологічне забезпечення виробничого процесу аграрні працівники стали дійсним ресурсом розвитку інноваційної в аграрній галузі. Інноваційна аграрна освіта, що народжується нині, здатна забезпечувати рівень і якість розвитку окремої особистості і суспільства в цілому. Інноваційний рух безперервно розширюється та охоплює нові сфери аграрних науки і практики. Але, водночас, виникає проблем розвитку здатності працівників аграрної галузі до створення, впровадження, реалізації та використання інновацій, готовності майбутніх аграріїв до виконання професійної діяльності на інноваційних засадах: тобто проблема розвитку інноваційної культури аграрія на фаховому рівні, вирішення якої є одним національних пріоритетів стосовно людського потенціалу, без якого неможливо побудувати інноваційне суспільство, орієнтоване на новітні досягнення науки, створення конкурентоздатного людського капіталу, формування інноваційного мислення, сучасної інноваційної людини.

Вивчення інноваційної культури особистості як одного із складних і малодосліджених об'єктів наукового пошуку психологічної науки стосується різних аспектів: політичних, економічних, соціологічних, педагогічних та ін.

Науковець О. Кобяк визначає інноваційну культуру як «стійку систему норм, правил і способів здійснення нововведень в різних сферах життя суспільства, що історично склалася, характерна для даної соціокультурної спільності... Будучи історично адаптованою в конкретному соціумі структурою моделей алгоритмів інноваційних дій, інноваційна культура грає роль соціокультурного механізму регуляції інноваційної поведінки соціальних суб'єктів» [3, с. 25]. При цьому, автор виділяє її провідні функції «регулятивні потенції інноваційної культури... визначаються повнотою і якістю виконання її функцій

трансляції, селекції, інновації». Функція **трансляції пов'язана** «з передачею з минулого в сьогодення і з сьогодення в майбутнє сталих типів **інноваційної поведінки**», які пройшли тривалу апробацію і придбали ціннісне забарвлення в рамках даного **суспільства**. Функція селекції розкривається в «процесі відбору знов створених або запозичених **інноваційних поведінкових моделей**, що найбільшою мірою відповідають потребам суспільства на певному **етапі його розвитку**». В процесі реалізації функції інновації розкриваються «креативні можливості **описуваного соціокультурного механізму**, що проявляють себе у виробленні нових типів **інноваційної поведінки на основі зразків інноваційної діяльності**», які виникли усередині самої культури або були **щеплені ззовні**. Якість виконання інноваційної функції визначається «ступенем органічності поведінкових моделей **за відношенням до структури економічних, політичних, культурних і інших відносин, що склалася в даному суспільстві**». Також автор зазначає, що не існує єдиного для всіх оптимального балансу в **функціональному полі інноваційної культури**. Її розвиток характеризується зміною стабільних і «**гіперфункціональних**» періодів, коли відбувається «різке зрушення в роботі соціокультурного механізму у напрямі **форсованої реалізації тієї або іншої функції**». Наприклад, інноваційна культура японського суспільства в **середині XIX сторіччя** вимушена була в результаті зовнішньої культурної експансії **інтенсивно здійснювати селекційну й інноваційну функції з метою адаптації привнесених зразків інноваційної діяльності і їх інтеграції в дифузні «національно-запозичені» типи інноваційної поведінки, що поєднують як «органічно властиві традиційній японській культурі компоненти, так і привнесені з американської і західноєвропейської культур**» [7].

Сьогодні поняття «інноваційна культура» розглядається на рівні особистості та діяльності. Так, І. Дичківська визначає інноваційну культуру працівників освіти як систему «освоених особистістю педагогічних засобів, що забезпечують інноваційний спосіб діяльності, системоутворювальним елементом якої є цінності інноваційного плану» [5].

Таким чином, інноваційна культура особистості, як психолого-педагогічна категорія, повинна розкриватися за допомогою низки ключових понять таких, як «інноваційний інтелект», «інноваційна діяльність», «інноваційна особистість», «інноваційні цінності», «розвиток інноваційної особистості». Результатом інноваційного розвитку є освіченість та знання з питань створення, впровадження та використання інновацій, на основі чого розгортаються загальні здібності, здатність особистості до інноваційного мислення, тобто формується інноваційний інтелект особистості [6].

Інноваційний інтелект особистості – властивий людині активний спосіб сприйняття і оцінки об'єктів зовнішнього світу, пов'язаний з необхідністю постійної розробки і освоєння нових моделей взаємодії з ними [4]. В умовах інноваційної педагогічної діяльності інноваційний інтелект стає необхідною передумовою розвитку особистості педагогічного працівника, здатного до створення і впровадження новацій. Будучи своєрідним інструментом, що забезпечує особливу техніку протікання розумових процесів, інноваційний інтелект служить змістовним джерелом інноваційної культури особистості.

Рівні функціонування інноваційного інтелекту (аналітичний, творчий і практичний) дозволяють фахівцю аграрної галузі в ході виконання завдань інноваційної виробничої діяльності усвідомлювати і аналізувати виниклі при створенні чи впровадженні аграрної, виробничої новації суперечності, знаходити шляхи і засоби їх вирішення. Аналітичний рівень інноваційного інтелекту актуалізується для аналізу виниклої проблеми, критичного осмислення існуючих підходів її подолання. Творчий рівень, в першу чергу, необхідний для генерування продуктивних ідей і пошуку можливостей їх реалізації на основі вирішення завдань дивергентного типу. Практичний рівень – потрібний для використання цих ідей, реалізації виявлених рішень з урахуванням можливостей їх дифузії в системі аграрної освіти [10].

Провідною складовою інноваційного інтелекту особистості є механізм інноваційного мислення. Функціонування механізму інноваційного мислення включає як мінімум два діалектично взаємозв'язаних етапу діяльності, таких, що відбуваються в самому інноваційному мисленні особистості. Перший характеризується рухом думки в створенні і пізнанні сенсу нового знання (безпосередньо для самого суб'єкта пізнання) у вигляді внутрішньої рефлексії. Другий етап полягає в процесі об'єктивування і реалізації нового знання в практичну діяльність. Когнітивний етап, з дослідницької точки зору, включає як всю глибину пізнання про об'єкт суб'єктом, так і рефлексію (внутрішню) сторону інноваційного процесу пізнання. Таким чином, когнітивний етап інноваційного мислення – це процес походження новації в суб'єктивній реальності, що протікає в мисленні через пізнання сенсу нового знання і генерування новації [4].

Другий етап механізму інноваційного мислення – інструментальний пов'язаний більше з виробничою інноватикою та новітніми технологіями, що спрямовані на впровадження генерованих новацій в практику виробничої діяльності – інновацію, їх тиражування для широкого кола, перехід з інноваційного у звичайний стан. Отже, інструментальний етап – це етап можливої демонстрації інновації у вигляді певного технологічного характеру, що дозволяє ефективно реалізовувати результат інноваційного мислення. На основі взаємодії когнітивного та інструментального етапів мисленнєвої діяльності можна уявити механізм

функціонування інноваційного мислення як процес (рух думки від створення новації і до її впровадження, що народжує в лоні суб'єктивного новизну для об'єктивного реального світу. Важливість розуміння цього механізму полягає в тому, що він зумовлює розвиток мисленнєвих дій і операцій, які є властивими особистості з інноваційним мисленням. Саме мислення, яке спрямоване на творчість і подолання стереотипів, що характеризується нарощуванням нового знання у вигляді новацій, нововведень, правомірно визначати як інноваційне мислення. Інтуїцію, креативність і явище наслідування здатності особистості до творчості можна розглядати при цьому механізмами розвитку інноваційного мислення. Генезис формування та існування мислення, а також інноваційного мислення можна розкрити з точки зору згідно якої мозок людини відображає ту об'єктивну реальність, що існує, перетворюючи матеріальне в ідеальне, і зовнішній факт мислення при цьому виражається в «безпосередній діяльності думки», а так само в тому випадку, якщо слідуватимемо точці зору, згідно якої «предмет виявляється ідеалізованим лише там, де створена можливість активного його відтворення, завдяки мові слів і креслень, де створена здатність перетворювати слово в справу, а через справу – в річ» [4].

Інноваційна культура є порівняно новим поняттям. Вона відображає не лише рівень розвитку інноваційних процесів, але й міру участі в цих процесах людей, їх задоволення від цього. Сучасний фахівець аграрії формується в умовах пристосовування своїх внутрішніх цінностей до умов інноваційного середовища. Головним каналом цих процесів і виступає культуротворчість як «адаптивна стратегія особистості» [4, 13]. Реалізація її в усіх сферах діяльності на сучасному етапі знайшла втілення в інноваційній культурі, яка розглядається як опосередкована субстанція між оточуючим середовищем і людиною, базується на інноваційних засадах, та внутрішньою готовністю особистості до існування в цих умовах. Вона забезпечує сприйнятливості молодих людей до нових ідей, їх готовність і здатність підтримувати та реалізовувати інновації в усіх сферах життя. Отже, інноваційній культурі властива якісна визначеність особлива ознака системи.

Дослідник В. Балабанов під інноваційною культурою розуміє особливу форму (різницю) загальнолюдської культури, що становить нову історичну реальність, яка виникла завдяки прагненню суспільства до духовного й матеріального самооновлення і яка є передумовою якісних змін життєдіяльності людей, найважливішим соціально-психологічним чинником суспільного розвитку [388].

Інноваційна культура фахівця аграрної галузі, як професійне явище, реалізується на двох рівнях: рівні особистості та на рівні фахівця. На рівні особистості інноваційна культура аграрія – це сфера духовного життя, що відображає ціннісну орієнтацію, закріплену в мотивах, знаннях, уміннях, навичках, зразках і нормах поведінки і забезпечує сприйнятливості ним нових творчих ідей та винаходів, її готовність і здатність до підтримки та реалізації нововведень у всіх сферах життя [2, с. 54].

На професійному рівні інноваційна культура аграрія характеризує високий рівень його виробничої діяльності.

Інноваційна спрямованість формування професійної культури працівника аграрної сфери передбачає його залучення до діяльності із створення, опанування й використання виробничих нововведень у виробничій практиці, створення в господарстві інноваційного культурного середовища.

З метою визначення інноваційної культури необхідно враховувати її основні функції. Дослідники В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросініна пропонують, зокрема, такі: пізнавально-перетворювальна, здійснює заходи теоретичної та організаційної діяльності; регулятивна, яка визначає важливу роль інновацій у розвитку суспільства та його соціальних інститутів; ціннісно-нормативна, що дає оцінку явищам у галузі інноваційної діяльності; комунікативна, яка передбачає спілкування та обмін досвідом соціалізації, що розглядає інноваційну культуру крізь призму суспільних цінностей; прогностична, передбачає вивчення і прогнозування можливих шляхів і напрямів розвитку інноваційної культури окремих галузей; інтеграційна, що поєднує інші різновиди культури в єдину культуру особистості [9, с. 7].

Аналізуючи поняття інноваційної культури майбутнього аграрія, виділяють такі завдання інноваційної культури в системі інноваційної діяльності: виявлення здібностей, талантів, розвиток і реалізація креативного потенціалу майбутнього фахівця-аграрія; стимулювання інтелектуальної та творчої активності за досягнення певних цілей завдяки використанню інноваційних ідей; активізація та оптимізація інноваційних процесів у виробничому процесі; формування й упровадження інноваційних технологій застосування демократичного стилю спілкування; ліквідація бар'єрів інноваційної діяльності; а також створення нового іміджу фахівця аграрного сектору.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено, що феномен «інноваційна культура майбутнього аграрія» характеризується системністю та багатовимірністю. Інноваційна культура фахівця аграрної галузі – це відображення цілісної орієнтації особистості на інноваційну діяльність у його мотивах, знаннях, уміннях і навичках, в правилах поведінки.

Орієнтація особистості фахівця аграрія розкриватися за допомогою низки ключових понять таких, як «інноваційний інтелект», «інноваційна діяльність», «інноваційна особистість», «інноваційні цінності», «розвиток інноваційної особистості». Інноваційна культура аграрія є вищим проявом його професійної компетентності, що відображає здатність фахівця до творчого сприйняття, розуміння й вираження дійсності в виробничій сфері, його здатність успішно діяти в аграрній сфері.

Перспективами подальших досліджень може стати вивчення особливостей психологічної структури та рівнів розвитку фахової інноваційної культури працівників аграрної галузі.

Література

1. Балабанов В. О. До проблеми формування інноваційної культури суспільства / В. О. Балабанов // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія : матеріали Третьої міжнародної науково-теоретичної конференції, 21–22 травня 2004 року. – Частина 1. / ред. Г. П. Балабанова. – К. : Фенікс, 2004. – С. 388–391.
2. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / О. Бартків // Проблеми підготовки учасного вчителя. – 2010. – № 1. – С. 52–58.
3. Даниленко Л. І. Менеджмент інновацій в освіті / Л. І. Даниленко. – К.: Шк. світ, 2007. – 120 с.
4. Делия В. П. Инновационное мышление / В. П. Делия. – Балашиха, 1999. – 236 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційний компонент у змісті вузівської підготовки педагога. Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. ст. / І. М. Дичківська // Крим. держ. гуманіт. ін-т. – К., 2001. – С. 136–141.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посіб.] / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
7. Литвинова Н. І. Гуманізація освіти та творчий розвиток майбутнього фахівця технічного профілю / Н. Литвинова // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збір. наук. праць: [у 4-х ч.] / за ред. І. Л. Товажнянського, О. Г. Романовського. – Х., 2002. – Ч. II. – С. 376–379.
8. Леонтьєва В. М. Культуротворчість: природа, системи, процеси : автореф. дис. ... д. філос. наук : спец. 09.00.04 / В. М. Леонтьєва. – Харків, 2004. – 32 с.
9. Носков В. Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному ВНЗ / В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросініна // Соціальна психологія : збірник наукових праць. – К. 2005. – № 4 (12). – С. 69–83.
10. Christopher Freeman/ Diffusion: The Spread of New Technology to Firms, Sectors and Nations. In: Heerje, Arnold.: Innovation, Technology and Finance. Basil Blackwell, Oxford, 1988.

References

1. Balabanov V. O. Do problemy formuvannia innovatsiinoi kultury suspilstva / V. O. Balabanov // XXI stolittia: Alternatyvni modeli rozvytku suspilstva. Tretia svitova teoriia : materialy Tretoi mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii, 21–22 avnia 2004 roku. – Chastyna 1. / red. H. P. Balabanova. – K. : Feniks, 2004. – S. 388–391.
2. Bartkiv O. Hotovnist pedahoha do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti/ O. Bartkiv // Problemy pidhotovky suchasnoho chytelia. – 2010. – # 1. – S. 52–58.
3. Danylenko L. I. Menedzhment innovatsii v osviti / L. I. Danylenko. – K.: Shk. svit, 2007. – 120 s.
4. Deliya V. P. Innovacionnoe myshlenie / V. P. Deliya. – Balashiha, 1999. – 236 s.
5. Dychkivska I. M. Innovatsiinyi komponent u zmisti vuzivskoï pidhotovky pedahoha. Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity: zb. st. / I. M. Dychkivska // Krym. derzh. humanit. in-t. – K., 2001. – S. 136–141.
6. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii: [navch. posib.] / I. M. Dychkivska. – K.: Akademvydav, 2004. – 351 s.
7. Lytvynova N. I. Humanizatsiia osvity ta tvorchyi rozvytok maibutnoho fakhivtsia tekhnichnoho profilu / N. Lytvynova // oblemi ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity: zbir. nauk. prats: [u 4-kh ch.] / za red. L. L. ovazhnianskoho, O. H. Romanovskoho. – Kh., 2002. – Ch. II. – S. 376–379.
8. Leontieva V. M. Kulturotvorchist: pryroda, systemy, protsesy : avtoref. dys. ... d. filoz. nauk : spets. 09.00.04 / V. M. Leontieva. – Kharkiv, 2004. – 32 s.
9. Noskov V. Sotsialno-psykholohichni determinanty innovatsiinoi kultury v humanitarnomu VNZ / V. Noskov, A. Kalianov, Yefrosinina // Sotsialna psykholohiia : zbirnyk naukovykh prats. – K. 2005. – # 4 (12). – S. 69–83.
10. Christopher Freeman/ Diffusion: The Spread of New Technology to Firms, Sectors and Nations. In: Heerje, Arnold.: Innovation, Technology and Finance. Basil Blackwell, Oxford, 1988.